

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף ל

א"ר הונא ועם בית דין: למדנו במשנה שלדעת ת"ק היו תוקעים בכל עיר שישי בה בית דין של עשרים ושלושה. רב הונא מבאר שמותר לתקוע דווקא בפני בית דין ולא במקום אחר בתוך העיר.

מתיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה: משמע במשנה שהיתה ירושלים יתירה על יבנה בדבר נוסף מלבד זה המנוי במשנה - 'שכל עיר שהיא רואה וכו', ולא נתפרש במשנה מהו הדבר הנוסף. הגמרא מנסה להעמיד, שבירושלים מותר לתקוע בר"ה שחל בשבת גם ליחידים שאינם שלוחי בית דין, שלא כמו ביבנה.

הגמרא דוחה. ומנסה להעמיד שבירושלים תוקעים כל היום ואילו ביבנה רק בזמן בית דין - דהיינו בזמן שבית דין יושבים לדון והוא עד שעה שישית. אך אם כן קשה שאמנם ביבנה תקעו בזמן בית דין אבל אפילו שלא בפני בית דין?

הגמרא מתרצת שבירושלים תקעו אפילו שלא בפני בית דין (אמנם בזמן בית דין), ואילו ביבנה תקעו רק בפני בית דין, והיחידים שתקעו בה עשו זאת בפני בית דין.

איכא דמתני לה: את דינו של רב הונא, על תקיעה של יובל שהיחידים חייבים לתקוע בו, אך דווקא בזמן בית דין.

מתיב רבא תקיעת יובל [ע"פ גירסת הגר"א] דוחה את השבת: ..'איש וביתו' - הגמרא מבארת שהכוונה כל איש תוקע בביתו. ולכאורה בלא הגבלת זמן ואפילו שלא בזמן ב"ד?

ב"ד שקידשו בו את החודש: הוא סנהדרין גדולה של שבעים ואחד דיינים.

ישנו עוד חילוק בין ר"ה ליובל והוא שביובל 'כל יחיד ויחיד חייב לתקוע' שלא כמו בר"ה. הגמרא מבארת שאי אפשר לומר שליחידים אסור לתקוע בר"ה. אלא לכאורה הכוונה שביובל היחידים תוקעים אפילו שלא בזמן בית דין, ואילו בר"ה רק בזמן בית דין - קושיא על דברי רב הונא?

(המשך בדף הבא ↓)

הגמרא מתרצת שגם ביובל תוקעים רק בזמן ב"ד אלא שיכולים לתקוע בכל מקום בעיר, ואילו בר"ה תוקעים רק בפני ב"ד.

בעי רבי זירא ננערו לעמוד: התכוננו לעמוד אך עדיין לא עמדו בפועל. כלומר הם עדיין יושבים אבל הבית דין כבר סגור.

משנה: לולב ניטל במקדש שבעה: מדין תורה רק בבית המקדש נוטלים לולב בכל שבעת ימי החג, אבל בירושלים וכל ארץ ישראל נוטלים רק ביום הראשון.

ושיהא יום הנפ כולו אסור: אסור מהתורה לאכול תבואה חדשה עד שיקריבו את קרבן העומר בטז' בניסן. ולאחר חורבן בית המקדש אסור מהתורה לאכול מהחדש עד שיאיר הבוקר של טז' בניסן. לאחר חורבן הבית תיקן רבי יוחנן בן זכאי שאסור לאכול מהחדש בכל יום טז'.

גמרא: מ"ט מהרה יבנה בית המקדש: ואם יהיו רגילים בזמן הגלות לאכול חדש מבוקרו של יום טז', ימשיכו לעשות כן בטעות גם לאחר שיבנה המקדש ולא יחכו להקרבת הקרבן.

דאיבני אימת: הגמרא מבררת מדוע חשש רבי יוחנן לאסור את כל יום טז'? והרי אם בית המקדש יבנה ביום טז' - כבר האיר המזרח קודם שהוא נבנה ומותר לאכול חדש מהבוקר. ואם הוא יבנה קודם ליום טז' - הרי גם בזמן בית המקדש היה מותר לאכול מחצות והלאה (למתגוררים רחוק מבית המקדש שלא היו יודעים מתי הוקרב הקרבן), מכיון שבבר ודאי הוקרב הקרבן עד חצות?

הגמרא מתרצת שאם הוא יבנה ביום חמישה עשר סמוך לשקיעה, או בלילה, לא יספיקו להכין את קרבן העומר עד ליום יז'.

[עין רש"י שאין להקשות היאך יבנה בית המקדש ביום חמישה עשר שהוא יו"ט ראשון של סוכות, והרי אין בנין בית המקדש דוחה יו"ט? משום שבית המקדש השלישי לא יבנה בידי אדם אלא ירד מהשמים!]

[תירוץ נוסף -] רב נחמן בר יצחק אמר ריב"ז שביטת רבי יהודה: בתורה נאמר "וְלֶחֶם יִקְלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". רבי יוחנן בן זכאי סובר ש'עד ועד בכלל' ולכן כל עיצומו של יום טז' אסור בזמן חורבן בית המקדש (דאילו על זמן שבית המקדש קיים נאמר המשך הפסוק הנ"ל 'עד הביאכם את קרבן אלוֹקֵיכֶם'). דבר זה נאמר לאחר מכן בשם תלמיד של תלמידיו הוא רבי יהודה.

והא מפלג פליג עליה: הרי רבי יהודה הקשה על רבי יוחנן בן זכאי שלא הוא תיקן את הדבר אלא זהו דין תורה? הגמרא מתרצת שרבי יהודה טעה וסבר שרבי יוחנן בן זכאי תיקן את הדבר כתקנה מעצמו, אך באמת הוא דרש זאת בתורה והתקין שינהגו כך בזמן החורבן על פי התורה, ולא כפי שהיו רגילים לנהוג בזמן בית המקדש להמתין עד הקרבת הקרבן.

משנה: בראשונה היו מקבלים עדות החודש כל היום: בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה, היו ממתינים לעדים שיבואו להעיד שראו את חידוש הלבנה כל יום ל' של חודש אלול.

פעם אחת ביום ל' אלול התעכבו העדים, והגיעו אחרי הקרבת קרבן תמיד של בין הערביים, והתקללו הלויים בשיר (= יבואר בגמרא).

ולכן תיקנו חכמים שמקבלים עדים רק עד להקרבת תמיד של בין הערביים, ואם יבואו עדים לאחר מכן לא יקבלו את דבריהם, ומעברים את החודש. נמצא שבכ"ט אלול בלילה (= ליל ל') נהגו בו קודש שמא מחר יבואו עדים ויתברר שהלילה הוא ליל ר"ה, וכן נהגו למחרת קודש כל היום עד המנחה, ואם אכן באו עדים עד המנחה התברר שטוב עשו שנהגו בו קודש. ואם לא באו עדים עד המנחה, הרי שבי"ד מעברים את החודש ומחר יהיה ר"ה. ובכל זאת גומרים את היום בקדושה ואסורים במלאכה, כדי שלא יבואו לזלזל בו בשנה הבאה ויאמרו שבשנה שעברה סתם נהגנו בו קודש חצי יום, ואח"כ התברר לנו שהוא לא היה קודש, ומן המנחה נהגנו בו חול.

גמרא: בבאור דברי המשנה 'נתקללו הלויים בשיר נאמרו שני ביאורים: בבבל ביאר שהם לא אמרו שירה כלל בתמיד של בין הערביים, לפי שהם לא ידעו הם העדים יבואו בהמשך היום וא"כ יש לומר שיר של יו"ט, או שהם לא יבואו ויש לומר שיר של חול. (בשחרית תמיד אמרו שיר של חול, לפי שבדרך כלל העדים היו מגיעים לאחר תמיד של שחר, ולכן תיקנו שאומרים שיר של חול, אבל לתמיד של בין הערביים תיקנו שיר של יו"ט, משום שבדרך כלל היו באים קודם הקרבתו).

רבי זירא ביאר שהם אמרו שיר של חול בתמיד של בין הערביים.

רבי זירא מביא ראייה לשיטתו: נאמר בברייתא 'התקינו שלא יהו מקבלין עדות החודש... ולומר שירה **שלא בשיבוש**', 'שיבוש' הכוונה שאמרו שיר של חול במקום שיר של יו"ט, ואין הכוונה שלא אמרו שיר כלל!

דחייב: יתכן שהכוונה שלא אמרו שירה כלל, לפי שאין לך 'שיבוש' יותר גדול מכך שלא אמרו שירה כלל!

רב אחא בר הונא מקשה על שיטת בבל מברייתא: בתמיד של שחר של ר"ה הלויים אומרים שיר של חול השייך לאותו היום בשבוע, ובמוסף אומרים את המזמור "הרנינו לאלוקי עוזנו הריעו לאלוקי יעקב" שהוא שיר שהיו אומרים ביום חול ביום חמישי, ואמרו אותו במוסף של ר"ה משום שהוא יום תרועה ומזכר בו "הריעו לאלוקי יעקב". וכאשר ר"ה חל ביום חמישי, שהמזמור "הרנינו לאלוקי עוזנו הריעו לאלוקי יעקב" זהו השיר של יום (= מצד יום חמישי של יום חול ולא מצד ר"ה), לא היו אומרים אותו בשחרית, לפי שצריך לאומרו במוסף ולא רצו לאומרו פעמיים (= 'חוזר וכופל את הפרק'), אלא אמרו בשחרית את המזמור "הסירותי מסבל שכמו". אבל אם באו עדים לאחר תמיד של שחר (כשר"ה חל ביום חמישי), הרי שבשחרית כבר אמרו "הרנינו לאלוקי עוזנו הריעו לאלוקי יעקב" (= מצד שיר של יום חול), משום שהם לא ידעו האם יבואו היום עדים או לא, ובכל זאת יאמרו אותו שוב במוסף (= מצד שיר של ר"ה). עד כאן הברייתא.

כעת רב אחא מבאר את קושייתו: אם נסבור שכשיש ספק איזה שיר צריך לומר אומרים שיר של חול, אכן מובן שכשר"ה חל ביום חמישי והעדים הגיעו רק לאחר תמיד של שחר נמצא שאמרו "הרנינו לאלוקי עוזנו הריעו לאלוקי יעקב" בשחרית וחזרו ואמרוהו במוסף, אבל לשיטת בבל שכשהיה ספק לא אמרו שיר כלל, א"כ לא מובן מדוע הברייתא אומרת שחזרו וכפלו את השיר במוסף, והרי בשחרית לא אמרו שירה כלל מחמת הספק?!

תירוץ: יתכן שכשיש ספק לא אומרים שירה כלל, אלא שהברייתא עוסקת במקרה שהשיר של יום חול הוא השיר שאומרים בר"ה בשחרית, שהרי תמיד אמרו בר"ה בשחרית שיר של חול, אלא שכשר"ה חל ביום חמישי אמרו שיר אחר כדי לא לחזור ולכפול אותו במוסף, ולכן כשהיה ספק האם העדים יבואו או לא שכל החשש הוא שמא יאמרו את המזמור פעמיים, משום זה לא ביטלו את השיר.